جەر ٴجۇزىنىڭ ەڭبەكشىلەرى بىرىگىڭدەر!

باسقارماسى قىزىلوردادا

جەتىسىنە ٴۇش رەت شىعادى

قازاقستان ورتالىق كەڭەس كوميتەتى مەن ولكەلىك ر. ك. پ. كوميتەتىنىڭ گازەتى.

ەڭبەكشى قازاق

Энбекши Казак

ОРГАН ЦИК И КРАЙКОМА Р. К. П. (б) КАЗРЕСПУБЛИКИ

1921 جىل 7 نويابىردەن شىعا باستادى

جەكە سانى 5 تيىن.

گازەت باعاسى

ٴۇش ايعا 1 سوم 45 تيىن.

التى ايعا 2 « 80 »

ٴبىر جىلعا 5 « 50 »

كەڭەس ۇيىمدارىنا، وقىتۇشى، جۇمىسكەرلەرگە 20% كەمىتىلەدى.

ادرەسى: Кзыл-Орда. Ред. газета „ЭНБЕКШИ КАЗАК“

№ 343 — 1925 جىل ٴيۇل 28-ى، سەيسەنبى — № 343

بۇگىنگى ساندا:

- نە ىستەۋ كەرەك؟ تۋرالى رىكوپ جولداستىڭ ٴسوزى.
- سەبەرلۋبەسك قالاسىندا جاپون گازەتىنىڭ تىلشىلەرى.
- ابستريا مەن كەڭەس ساۋداسى.
- ماروككە سوعىسى.

بيىلعى استىق دۇرىس پايدالانىلسىن.

جەر - جەردەن الىنعان قابارلارعا قاراعاندا، قازاقستان دالاسىندا استىق شىعىمى ناشار بولاتۇن ەمەس. ەلدىڭ ەگىنشىلىگىنەن ارتىپ، ٴبىر از استىقتىڭ بازارعا تۇسەتۇندىگى كورىنىپ تۇر.

وتكەن جۇتتاردان بەرى ەل كەدەيلەرى ەگىن كاسىبىنە وتە جۇمىلدى. كولىگى جوق كەدەيلەردەن ەكى ٴۇي، ٴۇش ٴۇي بىرىگىپ ەگىن سالىپ وتىر. ەگىن كاسىبىنىڭ ۇلعايۋىنان، جۇتتىڭ ارتىنان ادال قاراسىز قالعانداردىڭ 5،10 قارا قىلىپ العانىن جەرگىلىكتى قاتىناردان ەكى كۇننىڭ بىرىندە كورىپ وتىرمىز. بۇل جالپى ەلدىڭ ەگىن كاسىبىن اسا پايدالى دەپ جۇمىلعاندىعىن كورسەتەدى. ٴبىراق، ارتىق استىعىن بازارعا شىعارىپ ساتۋ ماسەلەسىندە، قازاق ديقانشى - شارۋالارى ٴالى دۇرىس جول ۇستاي الماي كەلەدى. بۇعان باستى سەبەپ - قازاق ەلىندە كاپەراتىپ ۇيىمدارى جوقتىعى، قالاداعى الىپ ساتارلاردىڭ ەل ارالاپ ٴجۇرۋى. سوندىقتان ەل كەدەيلەرى ايىرىپ توگە المايدى. سوندىقتان ەل ارالىعىنداعى جايىلى استىق جەمىشتەرىن كەم ٴالى باسى مەن ساتۋعا كونەدى. ەل شارۋالارى استىق كەرەك جاعىنان الاتۇن ۇيىم جوق بولعاندىقتان، ٴبىر - ەكى ارلىسىن ساتا الماي، جىل تاۋلىك سىرمەپ كەلىپ، شارۋا كەرەكتەرىن الۋعا كوز كوڭى ٴبىراق جۇمىلادى. مىنە، وسى الىپ ساتارلاردىڭ شارۋالارعا اسا ساۋداق كەرەك.

سوڭعى كەزدە ەل ارالىن ۋساق ساۋدەگەرلەر قاپتاپ كەتەتۇن بولىپ ٴجۇر. ولاردىڭ العى مەن اكەتەتۇنى قالادان الىپ جاتقان قازاق ەلدەرى. ەلگە ەلگەر تاۋارلاردى اپارىپ ەكى - ٴۇش باسىنا ساتىپ، ەلدىڭ ۇلى بۇيىمىن، استىعىن جارتى باسىنا الۋدان بەتتەرى شىلىپ ەتپەيدى. قالا مەن اۋىلدى جاقىنداستىرۋ ساياساتىنا مۇندايلار كەرىتە: قالا ٴوز تاۋارىن قىمبات ساتىپ، ٴبىزدىڭ زاتىمىزدى ارزان الادى، دەپ ەلدىڭ تۇسىنبەي وكپەلەۋى مۇمكىن.

سوندىقتان جەرگىلىكتى شارۋاشىلىق ورىندارى، كاپەراتىپ ۇيىمدارى وسى باستان قام قىلىپ، ەل استىعىن تولىق ٴماسى مەن الىپ، ارزان باعامەن قالا تاۋارىن ۇلەستىرۋگە قام قىلۋ كەرەك.

كاپەراتىپ ۇيىمدارى بار جەرلەردە ۇلگەرتۋگە مۇمكىندىك بار. كاپەراتىپ ۇيىمدارى جوق، قالادان قاشىق جاتقان ەلدەرگە قالا تاۋارىن قالاي جەتكىزبەك؟ ولاردىڭ ٴۇلى بۇيىمدارىن، استىقتارىن تولىق ٴماسى بەن الىپ، شارۋاشىلىق كوتەرىلۋ قامىن وسى باستان جاساسا، ناق كەزىندە سوقسا قالىۋعا مۇمكىن.

ەل كەدەيلەرى، ەگىنشى شارۋالار، اشارشىلىق، جۇتتان ۇيىنگەن شارۋاشىلىقتارىن تۇزەۋ ٴۇشىن ەگىن كاسىبىنە جۇمىلدى. سوندىقتان ولاردىڭ ەگىنشىلىگىنىڭ جەمىسىن ارتىپ، تۇزۋالى ىسىنە تۇرۇن شارالارى الدان نامىستالعانى ٴجون، ايتپەگەندە، ەل شارۋالارى الىپ ساتار ۇساق ساۋدەگەرلەردىڭ تىرناعىنا ىلىنىپ، شارۋاشىلىعىن گۇلدەندىرۋ ىسىنە كەدەرگى بولماقشى.

سىرتقى ەلدەردە

شالقاي ۋاقيعاسى سول كۇيىندە.

كەيىنگى ۋاقىتتاردا شالقاي ۋاقيعاسىندا ٴبىر وزگەرىس بولعان جوق. جۇمىس ۇستاماندارى جاردەم بەرۋ كۇيىن ساتاپ كەلدى. مۇقتاجدىق كورۋشىلەردىڭ سانى 140 مىڭعا جەتتى. ەكىنشى ۇكىمەتى جاردەم ٴۇشىن 50 مىڭ دوللاردايى - اق اقشا بەرە الىپ وتىر. جان زورلىعىن اسكەرلەرىنىڭ باستىقتارى شالقاي قالاسىنداعى كەمىسشىلەر ۇيىمىن، ەڭبەك توقتاۋعان شىعارۋشىلار جاپالدىرۋ دەپ قورىققان. ۇيىمىنىڭ ٴبىر نەشەۋىنىڭ ۇيلەرى اسكەرگە الىنعان.

كەيىن ٴبىر ۇيىمدارعا تىنشتىق جاسالعان كورىنەدى. كونەرالىستى سوزدا ٴبىرجولا جاعنا ۇلدەگى جۇمىسكەرلەر تۇتقىندا المىنىپ جاتىر.

شالقاي قالاسىنداعى كەمىسشىلەر ۇيىمى جانىندا ساياسي ساۋاتىن اشاتۇن كۇرستەر اشقان. ستۋدەنتتەر ۇيىمدارىندا ساياسي ساباق بەرەتۇن كۇرستەر اشقان. وقىلاتۇن ساباقتىڭ ىشىندە رەسەيدەگى توڭكەرىس قوزعالىسىنىڭ تاريحى دا بار.

سەبەرلۋبەسك قالاسىندا جاپون گازەتىنىڭ تىلشىلەرى.

ورال جۇمىسكەرلەرى، گازەتىنىڭ باسقارماسىنا جاپوننىڭ «وساقي» دەگەن گازەتىنىڭ وكىلى، توكيو مەن ماسكەۋ اراسىندا ۇشىپ ٴوتىپ باسقارىپ جۇرگەن قايا - كاپا دەگەن ەنجەنەر سوعىپ تومەندەگىنى سويلەگەن: «توكيو ۇشقىشتارىنىڭ ماسكەۋگە كەلىپ بولۋىنا كەڭەس ۇكىمەتى، كەڭەس بۇقاراسى قاي جەردە بولسىن جىلى ٴجۇز كورسەتتى. كەڭەس ۇشقىشتارى توكيوعا بارعانىندا، جاپون ەلى كەڭەس ۇشقىشتارىنىڭ جەتىلىپ قاتارعا كىرگەنىن قۋانىش بەن قارسىلاماق.»

ۇشقىشتار پەكيندە

ماسكەۋدەن كەتكەن كەڭەس ۇكىمەتىنىڭ التى ايروپىلانىنىڭ امان ەسەن 5 - ٴنشى پەكينگە جەتتى. 1 - ٴشى پەكيننەن 200 كيلومەتر بەرى قونىپ قالدى.

ماسكەۋدەن پەكينگە شەيىن 7000 كيلومەتر جەر. كەڭەس ۇشقىشتارى، ايروپىلانى وزدەرىنىڭ كوزدەگەن جەرىنە امان بارىپ كەڭەس ۇشقىشتارىنىڭ ەسكە جارارلىق ەكەنىن الەمگە كورسەتتى.

پەرانسيا ۇكىمەتىنە تاعى ٴسوز كەردى.

پەنلەۆە ۇكىمەتىنە ٴىس باسىنداعى سانسيالىستەر كەتىپ جاتىر. بۇل تاعىدا پەرانسيادا ۇكىمەت داعدارىسىن تۋدىرۋعا كادىك.

ماروككو سوعىسىندا پەرانسيا ٴۇشىن بولسا، اقشا مينيسترى كايبونىڭ جۇرگىزىپ وتىرعان ساياساتى ٴدال شىعىسا پەنلەۆە ورنىندا قالماق. ولاي بولماعاندا قايتادان سانسيالىستەر مەن بىرىگىپ ەرريو ۇكىمەت قۇرماق.

رۋمانيا سورلاعان.

رۋمانيا جەرىندە ۇلكەن داۋىل سەل ٴجۇرىپ ەگىننىڭ كوبىن قيراتىپ كەتكەن. اباقتى مالدا سۋ استىندا كەتىپ كوپ قىرىلعان. بەسارابيا ۋدالىندا ٴعى قالىق اشارشىلىققا ۇشىراپ قالعان. ۇكىمەت اسكەردى اشقىلارعا جاھىن تاراستىرىپ جاتىر. ٴۇيل شارۋاشىلىعى كاپەراتيۆىندە ٴگى استىقتاردى جيىستىرۋعا كىرىستى.

ماروككە سوعىسى.

كەيىنگى قابارلارعا قاراعاندا پرانسۋز اسكەرى بابو سەيىن، زەدار مرىين دەگەن جەرلەردى تاستاپ كەيىن شەگىنگەن كورىنەدى.

ٴىسرا ورەتەر باتىل قيمىلداماق كەرەك.

ۇندىستان قورعالاقتا

ٴتۇرىسى.

ۇندىستانداعى سبارا جيست (ۇلتشىلدار) پارتياسىنىڭ ورتالىق كامىتەتى ۇلتشىلار قوزعالىسىن كەڭەسكە سالعانان كەيىن مىلبادى انگليا ۇكىمەتى مەن بىرىگىپ وتىرىپ ستەۋگە قاۋلى شىعارعان: پارتيانىڭ ٴتوراعاسىنا موتيلال نەرۋ سايلانعان.

ابستريا مەن كەڭەس ساۋداسى.

ابستريا استاناسى بەنە قالاسىنداعى كەڭەس واكىلى بولىپ جولداس گازەت تىلشىلەرىنە بۇلاي دەگەن. كەڭەس ۇكىمەتى مەن ابستريا اراسىندا ساۋدا قاتىناسىن ىستەپ دەگەن دامباسالارى ورنىعالادى. ابستريا - كەڭەس اراسىندا ساۋدا جۇمىسى ۇزىلماۋسىز ٴوسىپ كەلەدى. كەيىنگى كەزدەردە انگليا كەتىپ بەرا مىرى 9 ايدان 12 ايعا دەيىن قارىزعا اقشا بەرىپ وتىر. ابستريا ٴدەگى ۇلكەن باكەلەردىڭ ٴبارى دە كەڭەس ۇكىمەتى مەن ارالاس جاساۋعا ويلارى باراتىن ٴبىلدىرىپ وتىر. كەڭەس ۇكىمەتىنەن استىق ساتىپ الۋعا تىلەكتىلەر كوپ كورىنەدى. كەڭەس مۇنايى ابستريانىڭ مۇناي زاۋىت - پابريكتەرىنىڭ بارىندە دە كورىنەتىنى ورىن الىپ تۇر.

كاسىپ ورىندارى 40 پرانسەنتتەن ارتىق كەڭەيتىلەدى.

جولداس دزەرجينسكييدىڭ ٴتور اعاسىنداعى قالىق شارۋاسىنىڭ جوعارعى كەڭەسى جاساعان ٴبىر ماجىلىسىندە كەلەسى جىلعى كاسىپ ورىندارى بيىلعى قاراعاندا 40 پرانسەنت كوبەيتىلمەك.

نە ىستەۋ كەرەك؟ دەگەن تۋرالى جولداس رىكوپتىڭ ٴسوزى.

وكتيابر [توڭكەرىسىنەن كەيىن كەڭەس ۇكىمەتى باسىنان 3 داۋىر وتكىزبەك. ٴبىرىنشى داۋىر - توڭكەرىس ۋاقىتى، ازامات سوعىسى، سوعىس بەن قۇرىلعان كاممۋنيزم. ەكىنشى داۋىر - جاڭا شارۋاشىلىق ساياساتى باسقالعاننان بەرگى ۋاقىت. ٴۇشىنشى داۋىر - سوعىستان بۇرىنعى قالىپتى اتتاپ ونىڭ باسقالادى. ٴبىز بۇل داۋىردىڭ بەلگىسى كورىنە باستادى. ٴىرى كاسىپ ورىندارى كەزدەمە بۇرىنعىسىنا جەتتى. ەندى جاڭادان پابريكتەر سالۋىمىز كەرەك. سوندىقتان قاراشارۋاعا كەرەكتى تاۋىپ بەرە الامىز. ەسكى پابريكتەر توزۋعا اينى. ەندى ساتىسال كاسىپ ورىندارىن جاڭالاۋىمىز كەرەك.

پارتيانىڭ كەڭەس مەكەمەلەرىنىڭ شارۋا ىستەرىندە، ساياسات جۇرگىزۋ، ٴار تۇرلى شارالار قولدانۋىنىڭ ٴمانىسى وسى. ۇيتكەنى كەڭەس ۇكىمەتى سياقتى مەملەكەتتە جاڭا جولدار قولدانىلىپ وتىرسا، شارۋا جوندەۋگە قالىقتى جىگەرلەندىرىپ جىبەرەدى.

جانا كەڭەس ۇكىمەتى سياقتى قالىقتىڭ كوبى قارا شارۋالى مەملەكەتتە، شارۋانىڭ تەز وركەندەۋىنەن قارا شارۋانىڭ ىشىنەن ٴتاۋىر شارۋالار كەتپەيدى دەۋگە بولمايدى. اۋىل بايلارىن ٴبىراق قۇرتىپ جىبەرۋ پارتيانىڭ دا، جۇمىسكەردىڭ دا، كەڭەس ۇكىمەتىنىڭ دا قولىنان كەلەدى. ٴبىراق مۇنىڭ كەرەگى بار ما دەگەن سۇراۋ تۋادى. - كازىر ولاي ىستەۋدىڭ كەرەگى جوق.

ٴۇشىنشى داۋىردە ىستەيمىز دەگەنىمىزدى ىستەي الۋ قورال جيناپ، جاڭا زاۋىت، جاڭا پابريكتەرگە جۇمساۋتۇن قاراجاتىمىزدىڭ از كوبىنە بايلاۋلى. بۇعان اقشا كەرەك. ول اقشا شارۋالى اۋىل قالقىنان شىعادى.

اۋىل شارۋاسىنىڭ كوتەرىلىپ، اقشا قورىنىڭ كوپ جينالۋىنا شارالار قولدانىلدى. سوندىقتان اۋىل جۇمىستارىندا جۇمىسكەرلەر جالداۋدى جەڭىلدەتىپ ٴبىر ٴتۇيىن شارۋاسىنىڭ ازايتىلدى، جانا اۋىلدا ەگىن ساتىناۋ تۋرالى شىقعان زاڭدا وزگەرتىلدى.

بۇل شارالار قارا شارۋالاردىڭ تۇرمىسىن ەداۋىر جەڭىلدەتىپ تاستادى. ەندى مۇنى مەن قابات سايلاۋلاردا ورتا شارۋالىلار مەن كەدەيلەردى كەڭەسكە وتكىزۋ كەرەك. سولار ارقىلى قارا شارۋانىڭ كوپشىلىگىن جيناستىرىپ، جۇمىسكەرلەر مەن ودان كوشىپ جاتقان جاڭادان كوبەيىپ كەلە جاتقان بايلارعا قارسى قويۋعا بولادى. پارتيادا ەلدەر مەن جۇمىسكەرلەر كەرگەن ورتا شارۋالىلار مەن كەدەيلەردىڭ بايلارعا قارسى ٴوز پايدالارىنا باس كوز بولۋىنا جاراۋىن ەسكەرۋلەر، كەرەك. اۋىل تۋرالى ساياساتىمىزدىڭ ٴبارى دە الىم جونىندە بولسىن، كاپەراتيپ جونىندە بولسىن بايدان الىپ كەدەيگە بەرۋدى كوزدەيدى.

كاپەراتيپتەردە پايدانىڭ كوبىن ورتا شارۋالى مەن كەدەيگە اۋدارۋ كەرەك. اۋىل بايلارىنان كورى قوردى كاپەراتيپكە جيناپ، ۇكىمەت پايداسىنا اسىرۋدا دا بولادى.

جەرگە ورنالاستىرۋ جۇمىسى ٴبىر ەكى جىلدىڭ ىشىندە بولا قوياتۇن ەمەس. قارا شارۋانىڭ ٴبىر كەرەك قىلاتۇن نارسەسى وسى. ٴبىراق بۇل جۇمىستى جىلداماتۋ كەرەك.

پارتىيا تۇرمىسى

كەڭەستى كۇن شىعىستىڭ ەلدەرى اراسىنداعى جۇمىس تاجىريبەسى پارتىيانىڭ مىندەتى.

(ورتالىق پارتىيا كاميتەتىنىڭ قاۋلىسىنان).

سەكە پارتىيا ۋيەلدارىنىڭ جەتەكشى بولۋى، ەلدەر بولسەلەرى مەكەمەلەرىن كۇشەيتۋ، جەكە ادام قىزمەتكەرلەر دايىنداۋ جۇزىندە ورتالىق پارتىيا كەمىتەتى جۇمىستى تومەنگى مەكەمەلەردەن باستاۋ كەرەك، تومەنگى ەلدەر بولسەلەرىنە تۇرعاۋ بەرۋ، باسشىلىق ەتۋ ىسىن كۇشەيتۋ كەرەك دەپ بىلەدى. كۇن شىعىستا ۋيەلاستىرۋ ىستەرى شارۋا ەلدەر ماتىن، 200 كىسى قۇسىپ، كوبەيتۋ ٴتيىس، و نالىقتارى گۋبەرنەلەردەگى ەلدەر سوۆيەتىندە از ۇلتتار اراسىندا قىزمەت ەتۋشى ۇيعاۋشىلار كىرگىزىلسىن.

كۇن شىعىس ەلدەرىن تەرگەۋشىلەك بۇعاۋىنان قۇتقارۋ ۇشىن ەلدەردىڭ ٴوز تىلىن، شارۋاشىلىق رەتىندەگى ەرەكشەلىكتەرىن ەسكە الا وتىرىپ كۇشەيتۋ جۇمىسىن ورىستەتۋ كەرەك. سول سەكىلدى ەلدە باي-پاڭ دا زاۋىت كەسىپ دۇكەندەرىنە باعىپ تالقىنىڭ ەلدى كوبەيتۋ كەرەك ٴتيىس، ولاردى باسىپ زاۋىت مەكتەپتەرى مەن وندىرىس كاسىپ مەكتەپتەرىنە كۇن شىعىستىڭ قالىڭ قىزدار كوبىرەك الىنسىن.

ۇلتتىق ادەت-عۇرىپ رەتىمەن ەلدى وقىتارىس تەكىسىنىڭ ۇيرەتۋ ٴۇشىن كەڭەس مەكتەبى ەلدەردى كەڭەس جۇمىسىنا تارتۋ كەرەك. ولاردىڭ ۇلتتىق ادەتتەرىنە قاراي ٴوز كەزىندە ەڭبەكشى ەلدەر اراسىنان تالاپتىلارى الىنىپ كەرەك. كۇن شىعىستىڭ قىزمەتىنە الىنسىن، ەڭبەكشى ەلدەر اراسىنان بۇلاردى شەت الا سالمايتىن ولاردى دايىنداۋ كەرەك، ولارعا مادەنيەت كورسەتىپ، جوعارعى قىزمەتكە الا سالۋ كەرەك.

تومەنگى پارتىيا ۇيىمدارى ەلدەر جينالىستارىن دۇرىس جۇرگىزۋگە نازار اۋدارۋ ماقسات. كۇن شىعىس ەڭبەكشى ەلدەرىنىڭ پارتىياعا ىلعالدىعىن ورتالىق پارتىيا كاميتەتى ەسكەرتەدى. جۇرتشىلىق جۇمىسقا الىسىپ جۇرگەن، كۇن شىعىس ەڭبەكشى ەلدەرىن پارتىياعا تارتۋ ٴىسىن كۇشەيتىپ جۇرگىزۋ كەرەك؛ ولاردىڭ بەرگەن ارىزدارىن سامارقاۋ قاراۋ، پارتىياعا الاردا رەسمي جاعىنا كوپ نازار سالىپ سىپاتتى نارسەلەردى جويۋ ٴتيىس.

قارا جات رەتىندە ەلدەردىڭ تەكسەرگەن جۇزگە شەعارۋشى مەكەمەلەردىڭ سەنىمدەرى قارالىپ، وعان مادەنيەت اعارتۋ ٴتيىس، شارۋا رەتىندەگى مۇقتاجدارىنا ارنالىپ قاراجات بەرىلۋىن ورتالىق پارتىيا كاميتەتى كەرەكتى دەپ بىلىپ، ونى كەڭەس مەكەمەلەرىنە تاپسىرۋ دۇرىس دەيدى.

2-ۋيا.

قارا وزەك بولىسىنداعى 2-ۋيادا 33 ۇيلى 20 كاندىدات بار. بىلتىرعى ايىندا ەكى رەت بولىپ تۇرادى ەكەن، جۇمىس ۋاقىتى باستالعالى قاشان جينالىس شاقىرىلماعان. ماي ايىنان باستاپ ايىنا ٴبىر رەت جينالۋعا قاۋلى قىلعان. بىراق ايىندا بولعان جوق.

سىتاردىڭ ەل اراسىنداعى قالىڭ مال، كۇنى قازىرگى الىپ قويىلعان جوق، زورلىق تۋرالى جينالىستاردا باياندادا ٴىستىپ تۇرعىزدى مۇشەلەرىنە تاپسىرعان ەكەن، ول تۋرالى ىستەلگەن پايداسى كورىنبەيدى.

ع - ق.

جەرگىلىكتى ۇيالار جەدەل بولسىن.

ول كەڭەيلەرى، ەرتە كەزدە ۇيىمداسا الماعاندىقتان، پارتىياعا الا كەلىپ قازىرلاي كەلدى. سوڭعى ازىردە، تۇرمىستا كەلە پارتىياعا كىرۋگە ٴتۇسىن قويعۋلى. بىراق جەرگىلىكتى پارتىيا ۇيالارى ول اراسىنداعى الالاردى پارتىياعا تارتۋ تۋرالى جەدەل قيمىلداماعاندى. كەيبىر جاقشىلاردىڭ بەرگەن ارىزدارى كوپكە ازىرسىز جاتادى.

ەسكى گۋبەرنەسى، كەرەكۋ ۋەزى، ماۋالدى بولىسىندا 2-ەردە پارتىيا ۇياسى بار، ول كەڭەيلەردى پارتىياعا تارتۋ تۋرالى بۇلاردىڭ ىستەپ وتىرعان ىستەرى شامالى. كەيبىرەۋلەردىڭ بەرگەن ارىزدارى دەرەكسىز كەتىپ بارادى.

مىنە، بۇل قالىپتى جويىپ، جەرگىلىكتى پارتىيا ۇيالارىنىڭ ىسكە جەدەل كىرىسەتىنى ٴمىن بولار، ي. ق. م.

قارا قالپاق ەڭبەكشىلەرىنىڭ قاۋلىسى.

شاتقايادا قىتايدىڭ باسقا قالالارىندا بولىپ جاتقان وقيعالار قاھارمانى قىزداي ۇلى مەن نيكەيتىن دوۋ-لاستاردىڭ باياندامالارىن تىڭداعاننان كەيىن ترۋتسكولىڭ كاسىپشىلەر وداعى، پارتىيا لەنينشىل كامسومول جاستار ۇيىمدارىنىڭ مۇشەلەرى مەن ديقان شارۋالاردىڭ جالپى جيىنالىسى كۇن باتىستىڭ كاپيتاليستەرى قولاستىنداعى ەڭبەكشىلەردى قارات قىلۋ جولىندا قۇربان بولعان تونگكەرىسشىلدەرگە قايعىرىسىپ، ولاردى قۇرمەت بەن ەسكە تۇسىرەدى. قىتايدىڭ جۇمىسكەرلەرى مەن قارا شارۋالارىنا سىتاپ جاتقان بايلاردىڭ قاۋىتسىنىڭ، زورلىعىنا نارازىلىعىن بىلدىرەدى. سونىمەن، قارا قالپاق وبلىسىنىڭ ەڭبەكشىلەرى بەرىگىپ بايلاردىڭ زورلىعىنا نا ازلىق ەتۋ ٴۇشىن تىلەي ەڭبەكشىلەرگە جاردەم قولىن سوزۋدى كەرەك دەپ قاۋلى قىلادى. قىتاي ەڭبەكشىلەرى قاندى تابيات كورسەتىپ الىستىق كورەس-مەن شەتتىڭ اسكەرىن قىتاي شەكاراسىن شىعارۋ رەتىندەگى تالاپتارىنان قايتپاي، ورىندالسىن.

جەر جۇزى ەڭبەكشىلەرىنىڭ قانىمۇلقى بىرلىگى جاساسىن!

وكىمەت - تاسيقات ٴبولىمىنىڭ مە. گەرۋشى: لەيستكوپ.

سالىق تولەيتىن شارۋانىڭ ەسىندە بولسىن.

بيىلعى سالىقتىڭ جالپى سوماسى بىلتىرعىدان قاراعاندا ەدەۋىر ارتىق كەمىگەنى، سول كەمىگەن سالىقتىڭ 45 پىرايىنتى بولىسشىق بۇدجەتكە بەرىلەتۇنى، ونىڭ شىلارىنىزعا بەلگىلى بولسا كەرەك.

بيىلعى ٴبىر كەيى شارۋا سالىعى تۇزۋلى زاكوننىڭ تالابى ٴبىر قولايلى جاقسى سالىق سالۋ، جيىن ترەتىرىندەگى كەمشىلى جابايى جۇمىستاردىڭ ورنىن قولى - تۇپەل جۇمىس دەپ قاراپ بەلگىلى تارتىپ ورناتىپ، ولى تولەۋشى شارۋالاردى سالىق قىزمەتكەرلەرىنە ادەتتە تىلەگەندە جاناسىپ، تەمىرلىم ەگىپ تۇرىپ، جۇرتتىڭ ساناسىنا ارۋدان تاپسىرىپ ورىنداۋعا جول قويىپ وتىر.

سالىق ماسەلەسىنىڭ وڭ كوردەلى قىزمەتى - سول كۇنگى جۇرتتاۋنان سالىق الۋعا جاتاتىن زاڭدار دەپ ەبەكە الۋ جۇمىسى.

قازانستاننىڭ كەلدىرۋى مەن قاجى كۇنگى كۇندەر شارۋانىڭ بار داۋلەتى مەسكە الدىنمەن قاماۋ بەتىنە كۇتىسەي، ماشا، شاشتاي، ەگىنى بار، ماشا مالى، شابىندىعى جەرى بار - بارلىعى اينادان كورىنگەندەي كورىنۋگە ٴتيىس.

سالىق ماۋسىمىنىڭ بۇل ماسەلەسى جاقسى وتسە، قالعان كەزەگى جۇمىستارى قالىپسىز كۇلكىمەن جەڭىل ورىندالادى. جۇمىستارىنا ماڭىزسىز كوڭىلمەن قاراپ، بۇل ماسەلەدە سالىق الۋعا جاتاتىن زاتتار دۇرىس ەسەپكە الىنباسا، سالىق جۇمىسى بولىنبەيتىن قاتە بولسا، جاسىرىلعان نارسەلەر كوبەيىپ، سالىقتان قاشپاق بولعاندار كوبەيەدى.

بيىلعى زاڭ جينالىسىندا بيلەرى جەلپى سالىق تولەۋشىلەردىڭ داۋلەتىن جاسىرعاندار ٴۇشىن تولەتىلەتىن اكىمشىلىك ٴتارتىپتى قاتتى سالۋ ٴۇشىن شارۋانىڭ جالعانى - ۋكىمەتتىڭ ول شارۋالارعا كەلتىرەتىن زيانىن تاپسىرعاندىقتان. بۇل قاتەر دەپ بۇل تورەلىكتى شوۋاق قويىلى كورەتىن تىكسەرەتىن - جاسىرعاندار بولىنگەن بۇزىقتارعا قىلمىستى ستەر زاكوننىڭ 89 ٴشى ستاتياسى بويىنشا ەكى ەسەلى، بۇل رەتتەگى كەمشىلىكتەرمەن داي وت سەسپەيىن شىعارماي تاي جەردە سالعىتان داۋلەتىن جاسىرعاندار بولسا سول جەرگە قالىق بيلەرى ەرەجە بارىپ، اسىق وت سالىپ سول ادامدى تەكسەرمەكە، ونىڭ ورىنىندا سوگىس بەرەدى.

ولاي بولسا، از نارسەگە بولا سوگىس الۋ كەلگەنشە بولسا جەڭىل بولاما كەرەك.

سونىمەن، شارۋالار زاڭنىڭ تۇرىس جاپىلماس دەپ بىلەيمىز.

مۇنى سىنەگەندەر بيلەي سالىق شارۋا كورسەتىپ، ۋكىمەتكە سىيسى جۇزىندە جاردەم سىناۋ كەرەك.

بۇل قىزمەتتى جۇرتقا ونىڭ كازەت تىلشىلەرى دە قامىتقا قالالارى ٴتيىس. وسى كەز تىلشىلەردىڭ دە جانى ماسالىق تۋرالى جازاتىن مەزگىلى. بۇزىقتاردى ونىڭ اتا تەكسەرىپ ٴبىر تايى مەنىڭ كوز الدىندا عانا سوگىس بەرۋ ٴمىن. قازاق قاتىسى تىلشىلەر كازەت جۇزىندە شىعارىپ الىپ ايگىلەۋى كەرەك.

راقىم.

قارا جەر.

(بايى ونىڭ مالى)

قالىڭ ورمان،
بايلىق تولعان،
كولىدەگىن كوك بەل اتاۋ،
بيىك تاۋلاڭ،
كۇندە جاۋىن،
اققان دارىيا كول الاۋ.
كولدىڭ مىنە،
كوندىز ٴتۇنى،
مەڭ ٴتۇرلى ٴان مەن ساۋلايدى.
كەيدە تىنىق،
كەيدە كولىپ،
كەيدە اسىۋمەن تولايدى
مالىلار كولىم،
جىبەك جەلىم،
بەتىمن شوپ - ٴشوپ سۋيەمە؟
كەيدە جايقاپ،
كەيدە شايقاپ،
نە ٴتاتتى شوركىن تيىپ؟
اينالا ۋشىپ،
قاينا قۇسىپ،
قالىڭ قۇستار ويناپدى.
قاتتى جۇۋىپ،
كوبەك قۋىپ،
سۋعا شومىپ بويلايدى.
بويلايدىدا،
ويناپدىدا،
دوڭگەلەنىپ بيلەيدى.
توعىپ بەرىپ،

ٴار ٴبىر تۇرگە،
اسەم كوبەن كوپايدى.
كويىك جەرلى،
سانسىز سەرلى،
قۇبىلادى مىڭ ٴتۇرلى.
تورعىن بۇۋلى،
كۇمىس سۇۋلى،
سۋدا سىلىۋ قۇۋلى.
اسەم الاڭ،
كور كەم سالدىڭ،
كوڭىلدى ويىنا اسپاي ما؟
جۇمىساق دەمىڭ،
دەرتكە مىڭىڭ،
قاسىرەت بولسا بىلمەي مە؟
ساۋلەم اقۋ!
سەگىزدەپ سىلىۋ،
سۋدى سىزعى: سىلارمىز!
ساۋلەم سىلى،
ايۋ قىلىڭ،
اق كويەكتە شوم بولعان،
ورمان ٴمىنى،
مۇناردا ٴۇنى،
كەيدە جۇمساق، كەيدە سۇۋ.
كەيدە تىنىق،
كەيدە سۇلىق،
كەيدە داۋىل گۇۋدە گۇۋ.
قالىڭ ورمان!
بيعا تولعان،

تۇنجىرايسىڭ ٴمۇلىپ،
وكەمەي سىرلاس،
ساۋلەم قۇرداس،
ٴار تۇرۋدان جىبىلىپ.
جۇق ٴبىر قالىپ،
كەيدە ەرەگەپ،
مەيدە كولىپ شۋلايسىڭ،
بامىلى شايقاپ،
جەلدى جايقاپ،
الا مۇرىپ تولايسىڭ.
اينالى دايىك،
قارا عايىك،
توعىلىپتى تايىسسىپ،
سۇلۋ تەرەك،
جاسىل جەلەك،
تۇشاقتاسىپ قايىسسىپ.
كەيدە قىسىر،
كەيدە جىبىر؟
كەيدە جۇمساق جالبىرەپ،
كوبەلەگىڭ كولەك،
ورتەگى كوپ،
قۇلپىرادى ەلبىرەپ
سۇلۋ تەرەك،
جاسىل جەلەك،
ساۋلەم ساعان نە كەرەك؟
بيىك بويلى،
كىمگە ويلى؟
جىبەك جەلگە اش قويىن،
اينالى قايىڭ،
بۇل نە جايىڭ،

جالعىز ساعان نەل ماين؟
اينالى دايىك
قالا دايىم
ماس قىلادى ٴيىسى ەيىڭ.
اق كويلەكتى،
سۇلۋ تەكتى،
جاسىل شاشاق جەلەكتى،
بىرە الاسىڭ،
تۇرا الاسىڭ،
كوزدى دايىن سالاسىڭ؟
قاراعايىم،
سۇبار مايىڭ،
جيىڭ جەل مەن اگىنىدى.
جۇبار شاشاڭ،
كوكىرەك اشاڭ،
ماس بولىپ ٴتاڭ بالقىدى.
ماس بولايى،
جاس قىلادى،
جۇبار ٴيىسىڭ جۇرەكتى.
دەرتكە دارمەن،
تاسقىن ٴال مەن،
جەتكىزەسىڭ بىلەكتى.
مىنە دالا،
ٴبىر توپ بالا،
جۇگىرەدى ايدالا.
مىنگىن تايى،
جالاڭ اياعى،
تابالدىرىن كولەم بويلاپ.
جۇلىپ تامىر،
سالادى امىر،

ازاپ جەرگە كولەم جاسىل،
جاس تولقىساق،
تاپ قۇلىنساق،
وكەمي اۋاق ۇرىنساق.
تۇزى جاسىل،
سالادى امىر،
ولى اتانىڭ تومەندە
مايىت ازاپ،
دۇنيە ۋتان،
بولسىن نىساناسى ەسكى،
كەلەر كەرەك،
قىلىش بەزەپ،
شەرلەرسىگەنلەر بوي تەمەپە،
تۇۋلىك قىزىل،
كولەمدى ۋزىن،
دانشەكەرىم تەز ٴمىنزىل!
مىنە تورعاي
ٴۇيىنى قورعاي
جەر باۋىرلاپ زىرلايدى،
شىرعالىپ بيىك،
كۇنگە كۇيىپ،
تالماي سايراپ جىرلايدى.
بوزشا تورعاي!
تولعاي-تولعاي،
قاناتتىعى قىلاسىڭ،
ماشىق جارىڭ،
بارما زارىڭ،
كىمگە ونىڭدى شالاسىڭ؟
جىلايسىڭ،
جىرلايسىڭ،

ەل تىلشىلەرىنىڭ قاتتارى.

ىبىر جىلدىق قىزمەت.

شات مەملەكەت بالالارىنىڭ رەمدي
... قول مۇعىمۇىنان قوربان بولـ
... ارعا جاردەم ۋيمى قازاقستاندا
... سىدە ىبىر جىل بولدى.
... ستانىڭ كەڭ دالاسىندا قىزمەت
... ۋ قيىن بولعان مەن دەدە قوعام
... ىتالاي قىزمەتتەر ورىنداپ وتىر.
... قىزمەت - كەڭ دالاداعى
... جاتقان قازاق ەلىن قوعامنىڭ
... ، كەرەكتىگى مەن تانىستىرۋ
... بۇعان جاردەمشى بولعان
... باسپا مەكەمەلەرى، قايتا سايلاۋ
... . ەلگە كەڭەس مەكەمەلەرىن
... سايلاۋعا بارعان وكىلدەر ارقىلى،
... اراسىندا قوعام تۋرالى بايانداما لار
... بەلادى.

... ۋرلىشە قوعامعا كەرەك جاراق،
... كىتاب، ۋزدستاب سىباتى نارسەلەر،
ارزىن ۋلگىلەرى جىبە الىپ بولىندى.
... ورىس تىلىندە 260-مىڭ ۋلگى قاعاز،
قازاق تىلىندە ىبىر ىجۇز مىڭ ۋلگى
[illegible]

ايىقتىق قوعام كامىتەتىندە قارجى
جوقتىعى، وعلاردىڭ ىبارىدە قوعام
قىزمەتىنە ۋلكەن كەدەل بولدى.
مۇنىڭ مەن قاتار قوعام جالپى
ەل بىلگى مەن، مەملەكەت بەن قانە
قاسى ازىۋيم بولعاندىقتان، ىار ىتۇرلى
مەكەمەلەردەن جاردەم كۇتىلەدى.
مۇنىڭ مۇنداي ۋيىم ەكەندىگى مەنا
دان بىلىنەدى: قوعام باسىندا پرورەكـ
ىسور ماكوۋسكي، ەمەپ دوقتىرى
شەينسون، ىبيشىل ناسىونى، بەلگىـ
لى ورىستىڭ ادەبيەتشىلەرى بەرىپ
دەكەندەر.
قوعام كامىتەتى كازىر قىزمەتتى
ەلگە يەلەنۋگە اينالدى، ەلگە ىبىر
[illegible]
[illegible]

توڭكەرىس بولىسىنىڭ جايىنان.

(قىزىلجار ۋيەزى)

توڭكەرىس بولىسى ۋدانى
كەڭ، جەرى تۇزدى، قالىڭدىق كوبى
قازاق، ارالارىندا تالم-تۇم ورىس
جولداستارىدا بار.
ەلدىڭ جالپى شارۋاسىنىڭ 60
پىراسەنتى ەگىن مەن تىرشىلىك
ەتەدى، قالعاندارى مال باعادى.
بۇل ەلدىڭ ىۇي سانىندا كاسىبى
بارلىعى 3215. جان سانى 14160،
مال سانى 45218، وتكەن 24 -
جىلعى ساناق ەسەبىندە قاراعاندا جالپى
ىۇي 3069، جانى 13551، مالدارى
30067 تارا.
بۇعان قاراعاندا بىلتىر 25 جىلدىڭ
قاراعاندا ىۇي، مال، جان جاعىنان
ارتىلعانى كورىنەدى.

قوعام جايى.

بولىستىق ازاماتتىق قوعامدارىنىڭ
جەرلى - ۋاقىتى مالدارىنىڭ سانى 37
بايى. بىلتىر جىلى سالعان ەگىندەرى
147 جەر. بيىلعى 35-ى كۇزگى
سالىنعان ەگىن.
بۇل اتكومەدەگى بيىلعى جىلى
ەل كەدەيلەر كومەكتەن جاردەمدەرى
100 پۇت ىبيداي، 60 سومدي
اشا.

كاپەراتسيە جايى.

بولىستا 3 جەردە كاپەراتيۋەسى
بار. بارلىق مۇشەلەرى 380 دەي.
مەكەنىلىك ىۇسى وتكەن مارت ايىنان
باستاپ ىتازا جولعا قويىلعان بولاسى.
بىرەۋى 24-جىلدىڭ وكتيابرىنەن
بەرى قاراي ىستەپ كەلەدى. ەل
ادامدارىدا كاپەراتسيەنىڭ پايدا-
سىنا ىتۇسىنىپ ارجەردەن كاپەراتسيە
دۇكەنىن اشامىز دەيدى. ىبىراق،
وعان ۋەكىلەتتەرۋ جاعى كەمىرەك
بوپ تۇر: جانا بولىستىق قادىرىز
سەرىكتىكتىڭ ىۇيمى بار، جالپى مۇشە-
لەرى 220. ازىرگە بەت الىسى
جامان ەمەس. جۋىقتا 60 - 70
شامالى قىستىڭ ىسۇت ماشينەسىن ىتاعى
انشالار اكەلىپ ەل شارۋاسىنا
ۇلەستىردى.

ەمەن ساۋلىق جايى.

بۇل بولىستا ارتاعان ەكى جەردە
دارىگەرلىك ورنى بار.
ەل اۋرۋدىڭ سىرقاتى مابول اتكو-
مەنەن الىن كەتەدى ىتامازى مەن
بارىپ، ەدارى-دارمەك الىپ تۇرادى.
23-جىلدىڭ دەكابر ايىنان باستاپ
ۋيەزدىڭ بەرىپ دەن قولدارىنا
كەتەتىن ىتاماز (ىستىرالىق كارتىشكى)
الىپ ادامدارداڭ سانى 200-دەن
ارتىق.
جانا ىبىر جەردە مال دارىگەرى
بار. بۇلاردا ىجىيى-ىجىيى ەل ارالاپ
اۋرعان مالدارعا ەدارى بەرىپ
تۇرادى.

مەكتەپ ىجايى.

24 - 25 جىلدىڭ قىسىندا
13 مەكتەپتە 10 كەتەپ قانا اشىلدى.
وقۋشىلاردىڭ بارىسى جالپى الدىنداعى ور-
نادان تومەن بولدى. سەبەبى:
مەكتەپكە ارنالعان وقۋ جايلارى،
وقىتۋشى ورىنىڭ جوقتىعى، وسى
كۇي مەن بالالار شىنان سالعان
ۋيدىڭ بىر ىشىندا وقىپ شىقتى.
ىبيىل وتكەن قىس ون شاقتى
جەردە ورىسشا مەكتەبى اشىلعان.
ىبىراق، بۇلاردا دا جوعارعى سەبەپ
بەرگە تىرەلىپ شىعارعان ماڭىزى
شامالى. قازىرگى كۇندە، ا-ۋيەزدەن
باستاپ ۋتوڭكەرىس بولىسىندا 17
جەردەن ورىسشا مەكتەبى اشىلىپ
ەل قايتىسىندا 35 - 35 بالادان
وركەندە. ابل ارالاپ وقىتىلىپ، وتكەن
16 مارتتاعى بولعان بول اتكوم
جىيلىسىندا مەكتەپ سالامىز دەپ
قالعاندىڭ مۇشەلەرى مەن جاردەم
جىيىلعانى بولعان. بول جاردەمدەرى
بول اتكومەگە كەلىپ جاتقانداي
كورىنەدى. بۇل مەكتەپ بول اتكوم
كەڭەسى مەن بىرگە سالىنباقشى ەدى.
ىبىراق، ەلى كۇنگە بۇل ماسەلەسى
شەشىلگەن كورىنەدى.

ۋرلىق ىجايى.

وتكەن 24-جىلدان بەرى ۋالىپ
ۋشىپ بارا جاتقان ۋرلىق، بارىمتادان
ەل تولامى تىنعان. بول اتكوم قولىنشـ
دا 3 ملەتسيە بار. بۇلاردىڭ جۇمىسـ
تارى وتكەن جىلداردىڭ ۋشىـ
قىسىرى جوق ەل اراسىنداعى داۋ
جانجالدى ىبىتىرىپ، ەل قولاعىن
تىنىشتاندىرۋ.

مۇقامەتجان مىس جان ۋلى.

بولىستار سانى ازايتىلدى.

كازىرگى ۋاقىتتا ىار ۋيەزدەردە
بولىستار سانى ازايتىلىپ جاتىر.
مونى مەن قاتار قىزىل وردا بولىس-
تارىنىڭ سانىدا ازايتىلدى. بۇرىن
قىزىل وردا ۋيەزى 20 بولىسقا
بولىنەتىن ەدى، كازىر تولىق 4 بولىس
بولادى:
1 - بۇرىنعى نوعالى، اق-ارىق،
سۇلتۋ-توبە، سايالىق، كەڭتۇپ،
كۇتكەنشەكەن 5 اۋىل، ابىا كولىنەن
5 اۋىل قوسىلىپ «قىزىل وردا» بو-
لىسى اتالدى. كەڭسەگى ىبىر ەزان
ستانسياسى.
2 - تەرەڭ-وزەك، قارلوزەك،
جەلاگاش، بابزاق، ابا كولدىڭ 5 اۋىلى
قوسىلىپ «تەرەڭ - وزەك» بولىسى
اتالدى. كەڭسەگى تەرەڭ - وزەك
ستانسياسى.
3 - الامەدەك، كوتكەتشەكەن 5-
اۋىل، شاعاندان بەس اۋىل قوسىپ كەت،
قىرا كولە ۋرلىقدارىندا توستلم بو-
لىستارى قوسىلىپ «الامەدەك» اتالدى.
كەڭسەگى الامەدەك.
4 - شيەلى سور قۇدىق، جولەك،
تاڭكول بولىستارى قوسىلىپ «شيەلى»
اتالدى. كەڭسەگى شيەلى. بۇلاردىڭ
ىار بىرەۋىندە ىبىر-ىبىرەۋدەن بولىستىق
ملەتسيە دايىندالدى.
وسى تۋرالى جاقىندا تۇبى
بولىپ وتتى.
بولىستاردىڭ سانىن ازايتقاندىعى
ماسەلەلەر: 1) قالىڭدى جەردە وتىرا-
سىنا قاراي نوسىۋ؛ 2) تولىپ جاتقان
بولىستارعا اقى تولەۋ، اتكومەرىنە
جاقسى ىسكەرلەر دايىنداۋ، تەز قىزمەت
ورىنداۋعا ىكەلىسىزدىگى ەدى. سوت
مەنەن قىزىل وردا ۋاتكومى اۋىل
اتكوم وردا ... سانىن ازايتۋدى قالا-
سادا اۋىپ اتكوم ۋلۋقسات بەرەدى.
ق.

قازاقستان اقلى ستەر تاغىرىبى
سوت ساياساتىن توڭكەل جۇرگىزۋگە
بولماقشى ەدى، ۋيتكەنى قازاقستان
جوعارى سوتىندا اقلى ستەر
ىبولىمى جوق ەدى.
ەندى جوعارى سوتتىڭ ەكى
ىبولىمىدە بار، سوندىقتان سوت
جۇمىسىنىڭ ماڭىزى بۇرىنعىدان
كورى ىتەبى، كەلشى تۇردە
بولماقشى.

كورىش-التاي بولىسى.

(بۇقتارما ۋيەزىنەن)

التاي ۋاتىرىنىڭ ىبيىكتىگىندە، كورىش
وزەنى بويىمەن جاعالاي ماي - مالدا
4-كە ۋيەمەن اۋىل بولىپ وتىرعان،
ەكى مىڭعا تارتا ىۇي بار. قالىڭ
قازاق ەلى. جەرىنىڭ كەڭدىگى 70-
80 شاقىرىمداي، ۋزىندىعى 200
شاقىرىمداي جەرلەرى تاۋ - تاس
شارۋاعا قولايسىز، اتىز - ورمان
كەپ كەمشىلىكتەرى مال ىۇسىرۋ. جەرى
ەلدىڭ اۋەسى ورتاشا. ەلدىڭ بايلىعى
ورتادان تومەندىك.

بول اتكومەدە.

كەڭسە جۇمىستارى ىجۇرۋى
جامان ەمەس، 24 - جىلدىڭ ايىنان
بەرى قازاق ىتىلىندە قارا قالىق بەن
بايلانىسى ىتازىر، كەڭسە ورنالىقتا.

سالىق جۇمىسى.

وتكەن جىلعى سالىق جۇمىسى
ۋاقىتتى كۇنىندە ۋلگىرىلدى. ەل
مويىنىندا قالعان بەرىسى جوق. بالا-
ەلدىڭ كەندەي اندا مالىن جارىپ،
سالىق ۋاقىتىندا شالاامىتىرىپ، ىنەزىمقت-
يكە بوركەت بولعانىدا بولادى.

قولعابىس جۇمىسى.

قولعابىس كامىتەتىندە جىينالعان
150 بۇتتاي اشلىق، 70 وتاۋ ىتوپ،
10 شامالى قارا مال بار، كەدەيلەردىڭ
كورگەن پايداسى شامالى. قىزمەتى
ورتاشا دەڭگە بولادى.

جەرگە قونىستاندىرۋ جۇمىسى.

جەرگە قونىستاندىرۋ ەل ىتىلى،
ىبىراق باسقارىپ ىمەن جۇرگىزۋشى
كەم. مونادا قالىق تالاپ اتلىپ قالا
سالاتىن جەرلەرە مەكتەپ سالىپ جۇمىلا
كىرىسۋدە.

قالىق اعارتۋ جۇمىسى.

وتكەن جىلدا 4 مەكتەپ اشىلدى.
130 شامالى بالالار وقىدى. وسى
جازدا 3 جەردە اشىلعان ۋلكەندەر
وقۋى بولىپ جاتىر.

قاۋىم دۇكەنى.

ىبىر بولىس ەلدەن اشىلعان
بولىستىق قاۋىم دۇكەنى بولۋشى
ەدى، كازىردە جەمۇلى تۇر. جابۋز-
دىرعان الان بۋلارىنىڭ بورىشەن
وتەي الماي، باستىدامى ازاماتتار
ىكەشىپ جەپ قويىپ، مويىندارىندا
2000 شامالى سوما ىتوسىپ ساتىلىپ
ىجۇر. جۇمىسى سوتتا. بۇدان
كورگەن مۇشەلەردىڭ پايداسى كەم.

دەن ساۋلىق جايى.

ەل ىشىندە اۋرۋ، ىولىم كوپ.
قازىنادان شىققان بەرشىل جوق، مۇندىق
پايداسىندا ىكورزدەگەن كىسى كەم.
پەرشىل ورىندا اۋىقراپ جۇرەتۇن
باقسى - بالگەر دەن - ساۋلىق جامى
ناشار.

جاستار ۋياسى.

2 جەردە جاستار ۋياسى بار.
60 داي مۇشەلەرى مەن قىزمەت
قىلادى. ايتسا ەكى رەت جالپى
جيىلىسى بولادى. قالىقپا بەدەلى جامان
ەمەس.

باتىراق.

باتىراق ۋيىمى ىبىزدىڭ بولىستا
جوق؛ ۋيىمداستىرىپ باستارىن قوراتا
باتىراق از ەمەس، باسشى جوق.

ۋرلىق.

ۋرلىق-بارىمتا قالىڭى بۇرىنعىدان
باسە كەمىر. راقىمەتوللا.

قازاقستاندا جوعارى سوت قىزمەتىن قىسقارتۋ.

[illegible]

[illegible]

ۇۋاق قاتتار.

(انتوبەدەن)

انتوبە ۋيەزى، تۇز تۋبە بولىسى، 17 نشى اۋىلعا قارلعان، سوڭالى دەگەن قار سۇۋدىڭ بويىندا، ءبىر بولاك اۋىل بار. بۇل اۋىلدىڭ ازا- ماتتارىن ناق ءدىننىڭ نىرەگى دەۋگە بولادى. مەشىتى، قازىرەتى كوب. باسشىلارى: مۇقامبەت قالى ۋالىمەت بالاسى، ۋسەن جەكسەمبى بالاسى. مۇقامبەتقالى نە كەك زامانىندا بولىت بولعان كىسى. ۋەكەن ـ نۋرى. ۋەكەن ءار ۋرلاز ۋرتاتشىل پارتىياسىنا جارىلىپ ۋرتاتشىل بولادى. ۋناڭ قيقاقازىرەت بولىپ ۋنىرە مۇقامبەتقالى مۇپىنىڭ مىلسى قاتالي ءۋزى. ەمەن بولىستىس مۇقان ۋەبان ۋلىنىڭ ءتۋرت تۋيەسىن ۋرلاپ قويدى. تامىسى ءى بار. موپىلاردىڭ اياق الىسى ۋمى. تابىن بالاسى:

***

(تەمىر ۋيەزى)

بەيىل جاز شيققاي اۋىلدارداعى مولدالار ەبلاۋى بولدى. كوپ جەردەۋلىكەن تلالىس بولىپ، ەلدى ەكى جاق قىلىپ قويدى.

جەمقەمىر بولىسى (تەمىر ۋيەزى)

6 ـ اۋىلدا نىياز عالي سەيدان ۋلى دەگەن بيشان مەن ماۋدىين جامۇقامبەت ۋلى دەگەن بالا ماقسىم بارەدى. ەكۋلىڭ ەشتىنىڭ اراسى 50 تاياقتاي ـ مانا ەدى. بۇرىن ەكەۋى ۋلگەن كىسىنىڭ باسىنان پەلەبلارىن ءبولىسىپ الىپ، تىلدىش جۇرەتىن ەدى. بەيىل بيمام مايلانادى دەگەنسىن، ەكەۋى جانىپ كەلىپ تلاسىپ، ەلدى ەكى جاق قىلىپ پارتىيا قىلادى.

ۋاقىتشا مۇقالسىپ بولىپ، بيمام سايلاپ جۇرگەن شارىپ مەمزىم مولدالارى بيشان ۋلى ءبىر دۋنەمە (الدامى مۇقامبەت سايلانۋدا) كەرەك بولار دەپ، ەكەۋىندە بيمام قىلىپ مايلايدى. ەكەۋى ابدەن ۋشتەسىپ العان، بۇل ەكەۋىنە جاق بولىپ ءبولىنىپ، ەل قىزىسىپ بارادى. ءتىلشى.

***

(ۋرسكىي ۋيەزى)

پاۋىلار ايىنىڭ 18 نىدە اۋماق بولىسىنا جىيىلىس ۋتكىزۋگە ۋيەزدىڭ اتقارۋ كامىيەتى، ۋيەزدىڭ پارتىيا كامىيەتىنىڭ جىبەرگەن كىسىسى الماۋىپ دەيتۇن ماستىرۋكتور، قالىڭ ەل تۇۋرالى ءوز بولعاندا جيىلعان تۋبقا ۋلاي دەدى: ەكەگىس ۋكىمەت. تىندەپەلدى ەشىپار سىزۋرلاپ بەرىۋ جىرق. ەگەر، ايەل رازى بولىپ، اتا انامى مال الماي بەرمەيتۇن بولسادا ءبوت الىسى دەپ 5.4 قارا بەرۋگە سىيادى. ءبىزدىڭ تالاردادا مولاي، تونەك ۋرىنكىيم، كەشەگى دەگەن لارمە بولاي قويمايدى ەدەدى. تۇرعان كوپ امەريكە راقىمەتى، ۋمتى ـ ۋمىتتە جاۋدىردى. ەقالىڭ مال تونتاسىن دەگەن ارمى جەردەمەمەس، ەلدەگى اۋلدى بولىسى، كەلەڭ قاتىنسىز جاس قۋلاردىڭ شىمارىپ جۇرگەنى ەكەن هوي. نوعاي جىگىتتىگىشەن دەيتاز قىستى. سونان بەرى قالىڭ مال كۇشەيىپ بارادى. جەرگىلىكتى ۋكىمەت تيىۋ سالايىن دەمەي، الدان كەلگەن ۋلىمىڭ پالەن دەپ كەتتى دەيدى. مۇنى قايتەمىز؟ ب.

سوت ءىسى.

باسبا بيلىك.

(قىزىل وردا اۋيەزىندە)

ۋيىلدىڭ 18 ى كۇنى ءبىر كىشى ءبولىم قالىق ـ ۋنىڭ ۋنىندا ۋاقىتشا جۇمىس اقىب ۋترەعان جولداس تۇرەن كەتىپ بولىسى، 6 ـ اۋىل ازاماتى بودىق جانىپ ۋلى دەگەن جالشى ـ مان قاتىنى ءماشىم ازاسىنداعى داۋدى تەرگەدى.

ماشىم بودىق بان كەلىسە الماي، مومىناباي نۋرماعامبەت ۋلى اتقا مىنىپ پىسىقتىپكشى بولىپ، مال ـ مۇلىك، ءۇي ـ ءبارى دە مەنىڭكى ەدى دەپ موسقالبابىنىڭ شىلاۋىندا جۇرگەندەردى كۇۋالىككە تالىپ ارىز بەرەدى. بۇعان قارسى ـ مال مۇلىكتىڭ ۋزىنىكى ەكەندىگىن، قاتىننىڭ ۋبادا قارابامى، كەلىپ تيىسەگەندىگىنە بۇكۇل ءبىر اۋىلىنىڭ ادامىن كۇۋا قىلىپ بودىق دا ارىز بەرەدى.

سوت ءىستى تەرگەۋگە كىرىسكەندە قاتىننىڭ سالعان كۇۋالارىنان تەگىس جاۋاپ الىپ، بودىق كۇۋاسىنىڭ بىرەۋىنەن دە سۇرامايى، مال ـ مۇلىك ءۇي ـ قاتىندىكى ـ دەپ بالىبا بيلىك قىلادى.

قاتىننىڭ بۇ دەقا تيىسەگەنىنە 5.4 جىل ۋتكەن. ۋل كەزدە ناراتىنىڭ بالى ۋلگەن قاتىنىما دۋنيە، مۇلىك بەرمەي بۇزىلدىگى ايدەي الىمگە انىق. جولداس تورەن تەگىلدە نازاتىنىڭ ادەت ەۋرپىدا تانىس ەمەستىگى ىسەدى. مۇندا ي جالالى داۋ مان بابىگە الابىرسە، موسقال باي سىبادى اتقا مىنىرلەر ءالسى جەكىننىڭ قاتىنىن ازمىراپ الا بەرۋ دەمن تايىلىماس. ا. ب.

ۋاقىتشا شىعارۋشى: مايلى ۋلى بەيسەمبەت
Bр. Редактор: Б. МАЙЛИН.

г. Кзыл Орда типография Казгизедата.
Упол. Глав. № 52 Тир. 7000 экз.

جوعالعان داكۋمەنتتەر:

1) بۇۋرىي قىزى ەلەنىڭ تۇۋلا گۋبەرنەسى، كۇوپ بولىستان العان ەنشى قاعازى؛

2) زەمەت ۋلى نۇرمۇحانىڭ جاتتار ۋيەزىنەن العان 6317 ـ ءنومىرلى مۇشەلىك بەلەتى.

3) نۇرايبەردى ۋلى باتىرۋلىنىڭ سەمەي ۋيەزى، دوس بولىستان العان 358 ـ ءنومىرلى سەنىم قاعازى جوعالعان.

بۇلار داكۋمەنتكە ەسەپتەلمەسىن.

قازاقستاننىڭ ەرىكتەن ايىرىلۋ ورىندارىنىڭ باسقارماسى قىزىل وردا قالقىن قۇلاقتاندىرادى:

ەڭگەلس كوشەسى مەن بازار كوشەسىنىڭ بۇرىشىنان ازىق ـ تۇلىك ساتاتۇن دۇكەن اشتى.

زاتى باعاسى بازاردان ارزان ازىق ـ تۇلىك ورىنبور بازارىنان الدىرىلعان.

قازاقستاننىڭ ىشكى ىستەر كەمەسەرىيەتىنىڭ ەرىكتەن ايىرۋ ورىندارىنىڭ باسقارماسى.

قازاقستان قالىق شارۋاسىنىڭ ورتالىق كەڭەسى جارىيالايدى.

بەرشوگىر تاس كومىر وشاعى تونقالتىلعاننان ونداعى مۇلىكتەر اعۇستىڭ 15 ـ دە بامەكە ساۋدامەن ساتىلىپ ساتىلادى: ۋيلەر، بەراقتار، ۋستا سايماندارى، شارۋا تولى سايماندار ءار ءتۇرلى نارسەلەر.

ساۋدا اۋونى بەرشوگىر وشاعىنىڭ ءوزى.

(تاشكەن تەمىر جولىنىڭ بەرشوگىر ستانساسىنان 12 شاقىرىم جەردە)

ساتىلاتۇن نارسەلەر تۇۋرالى قالىق شارۋاسىنىڭ كەڭەسىنىڭ ورتالىق كەڭەسىنىڭ قىزىل ورداداعى بولىمىنەن قابار الۋعا بولادى. بەر شوگىر وشاعىنىڭ ۋزىندە، ورىنبورداعى تاۋلابنىڭ باسقىعىنان (تۇراعى تۇۋدەن 32)